

УДК 130.2:378

Фабрика А. А.,
кандидат соціологічних наук, доцент кафедри
філософії та політології, Кіровоградський державний
педагогічний університет ім. В. Винниченка
(Україна, Кіровоград), allafabryka@rambler.ru

МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ ЦИКЛУ ГУМАНІТАРНИХ ТА СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИШАХ

Законом «Про освіту», прийнятим в Україні у липні 2014 року, передбачено суттєві зміни у вивченні циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін у вишах. Новий підхід радикально відрізняється не тільки принципом організації вивчення, а й ставленням до питань фундаментального світоглядного характеру, культурогенезу та соціалізації. У зв'язку з цим, метою статті стало дослідження деяких аспектів проблеми і розгляд її можливих гуманітарних та соціокультурних наслідків.

Як результат, було встановлено, що реалізація передбачених змін не здатна задовольнити ані кваліфікаційні, ані освітні потреби особистості. Поза увагою залишено потреби суспільства як цілісності та держави. Така ситуація потребує вироблення іншого підходу для розв'язання проблеми, в якому своє відображення мають знати, у тому числі, й особливості національної системи освіти.

Ключові слова: культура, вища освіта, гуманітарні та соціальні дисципліни, потреби особистості.

На період другої половини 2015 року та 2016 рік припадає початок втілення положень Закону «Про освіту», який у липні 2014 року прийняла Верховна Рада України (від 01.07.2014 №1556–VII). Значна частина цих положень має для української освіти насправді реформаторський характер. В той же час, слід також очікувати, що їх реалізація призведе й до відчутних перетворення соціальної практики і, більш того, системи індивідуальних та суспільних цінностей, адже освіта завжди виступала потужним інструментом соціокультурних змін.

У зв'язку з цим, особливої уваги, на нашу думку, заслуговують закладені перспективи трансформації, що їх зазнає викладання циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін як складової навчальних планів підготовки бакалаврів в системі вищої освіти. До нього до 2009 року обов'язково входили, зокрема, філософія, логіка, релігієзнавство, етика, естетика, культурологія, соціологія, політологія. З прийняттям нового закону вже усі дисципліни цього циклу втратили свій нормативний статус і увійшли до розряду вибіркового. Вважається, що введення вибіркового навчальних дисциплін, з одного боку, сприятиме інтеграції у європейську освітню модель, з іншого – надасть можливість забезпечити освітні та кваліфікаційні потреби особи, ефективного використання можливостей і традицій конкретного навчального закладу, регіональних потреб та ін. Українське законодавство дозволяє вишам встановлювати навчальні дисципліни для вибору [3]. Проте, серйозні перешкоди у реалізації зазначених можливостей можна було передбачити вже задалегідь. Крім того, передача вишам права приймати рішення стосовно складу вибіркового дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу, механізмів та процедур самого вибору, яке до того належало державі, має, без малого, стратегічний сенс. Тому, така ситуація викликала гостру реакцію як широких кіл громадськості, так і наукової спільноти. Основні занепокоєння полягають у тому, що, з одного боку, потреби особистості, суспільства, держави можуть легко втрачати свій пріоритет при наявності факторів як об'єктивного характеру, зокрема, фінансових міркувань (на чому можна зекономити), технічних та організаційних

умов. Так і суб'єктивного – конфлікту інтересів у осіб, що прийматимуть управлінські рішення тощо. З другого – така ситуація може призвести не просто до втрати високопрофесійних кадрів, ліквідації відповідних кафедр, закриття факультетів, а й знищення цілої галузі знань в науковому та культурному полі країни, як у випадку з філософією.

Серйозна дискусія з цього приводу, у якій взяли участь провідні науковці, була розгорнута переважно в пресі, деякі публікації з'явилися вже й на сторінках наукових видань. Авторами М. В. Попович, А. С. Конверським, В. П. Андрущенко, В. О. Огнев'юком, Є. К. Бистрицьким, С. В. Пролеевим було надіслано «Відкритого листа до Міністра освіти та науки України», у якому йдеться про необхідність збереження ціннісно-світоглядної складової освіти [6]. Про важливість розуміння того, що являє собою сучасний український університет, який отримує автономію, – кадрове забезпечення, ставлення до питань гуманітарного знання та культури взагалі, – висловлюється Т. В. Лютий [1]. І. С. Добронравова пов'язує питання «бути чи не бути» філософії у конкретному виші з далекоглядністю його співробітників: якщо воно не вирішуватиметься позитивно, то до університету просто не будуть вступати. А у обов'язкових дисциплінах вона бачить «щось радянське» [1]. Різносторонній підхід до аналізу ситуації викладено в праці С. П. Харченко та Ю. В. Харченко [7] та ін.

У нашій роботі ми хотіли б дослідити й інші аспекти проблеми, а також розглянути її деякі ймовірні гуманітарні та соціокультурні наслідки. При цьому, осмислення відбуватиметься у тісному зв'язку з аналізом організаційних моментів, що на етапі перебудови системи не обійти, адже вони виступають як один із факторів очікуваних наслідків.

Найважливіші життєві питання людини і соціуму розв'язуються у специфічному ціннісно-змістовому полі, яким є культура. Вона містить упорядковане ставлення до кінцевих параметрів людського існування, тому постає системою координат, у якій життя набуває необхідних орієнтирів. Так, зокрема, саме культура здатна обґрунтувати факт легітимності тих або інших нормативних зразків, що регулюють соціальну поведінку. У часи домінування так званих подвійних стандартів, – одночасного прийняття та використання двох повністю взаємовиключних принципів і зразків думки і поведінки, – коли в суспільстві гостро постає питання, чому ті або інші способи мислення та поведінки є «правильними» або «неправильними», апеляція до культури набуває особливої ваги.

Природним чином залучення до культури відбувається в процесі соціалізації, що являє собою доволі складний, багатоетапний та різноплановий феномен, який триває усе життя людини. І, хоча, кожний етап цього процесу характеризується реалізацією важливих соціалізуючих завдань, порівняно більш значиму роль тут відіграють дитинство та юність. Майже протягом усього періоду тривалості цих етапів одним з провідних інститутів соціалізації виступає освіта. Більш того, цей, у своєму роді унікальний, інститут має в арсеналі такі засоби, підходи та методи, якими не володіє жоден інший, як, наприклад, сім'я або ЗМІ. Всупереч поширеній сьогодні у суспільстві думці, що на рівні вищої освіти процес так би мовити загальної соціалізації має вичухати, поступаючись

місцем професійній, рівень зрілості індивіда, вимоги, що до нього висуваються з боку як ближнього соціального середовища, так і суспільства в цілому, особливості рівня психічного розвитку свідчать про зворотне. Крім потреб індивіда у продовженні загальної соціалізації, саме суспільство потребує, з одного боку, відтворення особистості певного типу, що наділена необхідними якостями для забезпечення ефективного функціонування і розвитку даного суспільства та виходу його на якісно новий рівень. З іншого, воно також потребує і вплетіння спеціалізованої професійної діяльності людей у цілісну тканину культури. Саме там відбувається усвідомлення ними свого професійного місця у загальному зорі, набувається бачення своєї професійної значимості, що, тим самим, сприяє підвищенню рівня майстерності і розвитку почуття відповідальності за результати роботи.

До недавнього часу ці завдання розв'язувалися засобами вищої школи, де їх виконання покладалося на нормативну частину циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін у навчальних планах підготовки фахівців різних напрямів. З введенням нового закону держава начебто і не відмовляється від їх реалізації, проте остання виглядає надзвичайно проблематичною з урахуванням вибіркового підходу та передачі вишам права приймати рішення стосовно даного питання за нинішніх умов. З цього приводу, особливої уваги, на наш погляд, заслуговують ряд моментів.

Сама ідея надати студентам можливість самостійно вибирати дисципліни для вивчення несе вагоме позитивне навантаження, як то реалізація індивідуального підходу, формування навичок самостійного прийняття рішень, розвиток почуття відповідальності, створення мотивації до засвоєння знань тощо, і не викликає заперечень. Але усвідомлений, виважений характер такого вибору може бути зумовлений лише попереднім засвоєнням фундаментальних дисциплін як наукової, понятійної, а також світоглядної основи. Тільки за таких умов вибір студента набуває спроможності реалізуватися у значимих результатах. Можна пригадати, що як ідея, так і практика вільного вибору не є новими для вишів пострадянського простору. За часів СРСР у ряді вищих навчальних закладів студенти переважно старших курсів мали можливість самостійно обирати деякі дисципліни для вивчення, що дозволяло їм більш глибоко освоїти галузь знань, у якій вони спеціалізувалися, ознайомитися з новітніми досягненнями науки, техніки та культури. Цикл так званих гуманітарних та суспільних наук мав стратегічне значення і вивчався на всіх спеціальностях, незалежно від профілю. Сьогодні ж складається ситуація, коли статус вибіркового набули фундаментальні, світоглядні, соціалізуючі дисципліни, які навіть не матимуть гарантованого місця у «вибірковому» списку, та, у будь-якому разі, змушені конкурувати в боротьбі за увагу молодих людей з галузевими або так званими дисциплінами-хобі (та й між собою теж), що вже саме по собі є неетичним.

Крім добору різнопланових, різнозначимих і різновагомих дисциплін до «виборкового» списку, впливають також й інші проблеми. Непередбачувана логіка вибору, яка може бути зумовлена, у тому числі, й незрілою мотивацією (наприклад, легше здати), складні організаційні чинники (наприклад, необхідність набрати визначену мінімальну кількість осіб для організації груп, наявність фахівця тощо), повністю нівелюють саму ідею

Циклу, що передбачає послідовне вивчення дисциплін за логічно-структурною схемою. Такий стан справ значно ускладнює процес засвоєння знань з окремих предметів і практично унеможливує високу якість результатів навчання. Так, навряд чи може виявитися успішним вивчення студентом етики, яку він обрав на другому курсі, без попереднього засвоєння знань з філософії, яку він запланував собі обрати на третьому або взагалі не запланував.

Нормативний характер гуманітарних та соціально-економічних дисциплін забезпечував також необхідний для фаху «супровід» підготовки бакалаврів гуманітарного та соціального спрямувань у вигляді систем знань із суміжних галузей – вони не входять до циклу їхньої професійної та практичної підготовки. Тепер же студент-гуманітарій або майбутній бакалавр з соціальних наук фактично позбавлені шансу ознайомитися з усім гуманітарним та соціально-економічним блоком у послідовному викладенні, що не може не відбитися на забезпеченні їхніх кваліфікаційних потреб та, як наслідок, якості фахової підготовки. В той же час, і проблеми сучасного світу, які потребують наукового втручання, мають, як правило, складний, комплексний характер, що вимагає тісної взаємодії спеціалістів різного фаху. Їхнє взаєморозуміння та якість наукової комунікації не в останню чергу залежать від знань предметів один одного.

Інші риси цієї проблеми проявляють себе у підготовці фахівців природничої, математичної та технічної галузей. З урахуванням характеру непрямой дотичності гуманітарних і соціальних знань до фаху та специфіки підготовки бакалаврів зазначених вище галузей, кількість годин, відведених на вивчення дисциплін циклу, про який йдеться у нашій роботі, тепер зведена тут до можливого мінімуму. Проте, питання, пов'язані з гуманітарними та соціокультурними наслідками вузькоспеціалізованого навчання найчастіше виникають в результаті діяльності професіоналів саме цих напрямів. Апеляція до того, що зростаюча спеціалізація дослідників призводить до звуження поля їхньої діяльності, що вчені втрачають зв'язок з іншою наукою, з цілісним тлумаченням світу, що спеціалізація витісняє в людях науки цілісну культуру, виглядає слабкою перед іншим аргументом в силу його вражаючої очевидності: «...обмежений своїм вузьким кругозором, він (спеціаліст) дійсно отримує нові дані і розвиває науку...» [5, с. 103–104]. Така ситуація пояснюється використанням надійних і точних методів, які дозволяють отримувати успішні результати, що зовсім і не потребує зрілого світогляду. Ця колізія спеціаліста була достатньо описана іспанським мислителем Х. Ортегою-і-Гасетом. Так, дійсно, з одного боку, розвиток науки потребує, щоб вчені спеціалізувалися. Проте, з іншого – маємо вісті з лабораторій у 2015 році як та, що у розряд перспективних наукових досліджень перейшла ідея повернути мамонта з небуття (гарвардський професор Дж. Черч) [9]. Або ідея відродження динозавра. Піонером цього проекту став Д. Хорнер, а його послідовники А. Абжанов з Гарварду та Б.–А. Бхулар з Чикаго весною минулого року змогли виростити курячих ембріонів з мордою рептилії замість звичайного пташиного дзьоба [8]. Виникає питання: для чого?

Нова концепція побудови навчальних планів мало відповідає й багаторольовій структурі особистості та складності самої людини, а також освітнім потребам, з

цим пов'язаним. І це зрозуміло. Система західної вищої освіти, під яку нині перебудовують нашу вітчизняну, обмежена переважно професійною підготовкою кваліфікованих кадрів для науки та виробництва. Культура, духовно-моральне виховання, формування всебічно розвиненої особистості якщо і не залишаються за її межами, то перенесені на організацію студентського життя поза навчальним процесом. В основному ж задоволення подібних потреб в західних країнах перекладено на інші соціальні інститути та організації, до яких громадяни залучаються у приватному порядку. Це, безумовно, цінний досвід. Проте, на нашу думку, така практика має допоміжний характер. Справа у тому, що соціалізація, залучення до культури, формування світогляду засобами вищої освіти (вивчення відповідних дисциплін) відбувається через *раціональне засвоєння науково представлені системи знань про предмет в історичній ретроспективі та на етапі сучасного рівня розвитку. Поняття раціональний, науковий, система, історичність, сучасність є тут ключовими.* Можна сказати, що за типом впливу на свідомість людини освіта є *елітарною*, адже вона зберігає її суб'єктні особливості і забезпечує смислотворючу функцію. Така людина стає готовою до активної перетворювальної діяльності та творчості у відповідності до об'єктивних законів дійсності [4, с. 152]. В суспільстві немає жодного іншого соціального інституту, який був би спроможний хоч приблизно робити щось подібне до цього. Крім того, найбільш доступно для більшості членів українського суспільства сьогодні є продукція медіа організацій. І тут важко не погодитися з думкою В. В. Іл'їна, що вона розрахована по суті на оперативне підключення населення до «тезаурусу». Кінцевим продуктом виходу подібного підключення виявляються духовні ерзаци – некваліфіковані думки про світ, чуттєві ставлення до фактів дійсності, недискурсивні знання, операційні навички, орієнтовані на нерелективне і репродуктивне комбінування предметами, відомостями, технологічними, терапевтичними методиками, оцінками, поглядами. Насичення життя знаннями через канали популяризації, де обмежене внутрішнє присвоєння підмінене летючим зовнішнім надбанням, підточує освіченість, націлює не на щось глибоке, а на мізерне, що, однак, можна розвинути у будь-якому людському індивідуі [2, с. 351].

Варто також звернути увагу й на те, що реалізація вибіркового підходу *до головного* (уявлені про світ, людину, мораль, прекрасне, вірування та релігію, суспільство тощо), закладає в свідомість студентів, – молодих людей, членів суспільства, громадян, майбутніх кваліфікованих фахівців, майбутніх батьків, – орієнтацію на ставлення до найважливіших питань життя людини і соціуму як питань периферійного, другорядного характеру.

Серед потреб, задоволення яких відбувається через освіту, у тому числі і вищу, фахова підготовка є не єдиною не тільки для людини, а й для суспільства та держави. Необачна трансформація соціально-гуманітарного циклу може призвести до зникнення глибинної основи інтеграції суспільства, його розподіл на мало чим пов'язаних представників окремих професійних субкультур, регіонів та достатньо ізольованих, нерівних соціальних шарів. За таких умов відкривається широке поле для маніпуляції шляхом протиставлення зазначених сегментів соціальної структури: «розподіляй та володарюй», технічні і

технологічні можливості для чого вже достатньо розвинені. Потужний імпульс впливу на культурогенез людини виходить з освіти. У зв'язку із цим також виникне питання збереження демократичними інструментами своєї доцільності, що залежить від характеру освіти переважної частини електорату. Та й інші питання у даному полі.

Це далеко не повний перелік можливих негативних за своїм характером гуманітарних та соціокультурних наслідків нового підходу до викладання дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу, що його закладено у законі 2014 року. Вони свідчать про непродуктивність такого підходу у конструктивному сенсі, оскільки його реалізація не спроможна задовольнити ані кваліфікаційні, ані освітні потреби людини, залишає поза увагою потреби українського суспільства як цілісності та держави. Більш того, сьогодні ми вже можемо спостерігати окремі риси вказаних наслідків, що значно проявили себе і поглиблюються. Така ситуація, на нашу думку, потребує вироблення іншого підходу для розв'язання проблеми. У ньому мають знайти своє відображення, у тому числі, й особливості національної системи освіти, які у відповідних положеннях закону зовсім не проглядаються.

Список використаних джерел

1. Бад'єр Д. Философская категория [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://society.lb.ua/education/2015/01/22/292960_filosofskaya_kategoriya.html.
2. Ильин В. В. Философия: учебник. В 2 т. Т.2 / В. В. Ильин. – Ростов н/Д.: Феникс, 2006. – 342 с.
3. Князева Н. Право вибору і вибір без права / Надія Князева // Дзеркало тижня. Україна. – 2009. – №33. – 4 вересня.
4. Костина А. В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества / А. В. Костина. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – 352 с.
5. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс: Сб.: Пер. с исп. / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. – 509, [3] с. – (Philosophy).
6. Попович М. В. Відкритий лист до Міністра освіти та науки України. Про необхідність збереження ціннісно-світоглядної складової освіти. Опубліковано 28.01.2015 [Електронний ресурс] / М. В. Попович, А. Є. Конверський, В. П. Андрущенко, В. О. Огнев'юк, С. К. Бирицький, С. В. Пролєв // Освітня політика. Портал громадських експертів. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/366-vidkritij-list-do-ministra-osviti-ta-nauki-ukrajini>.
7. Харченко С. П. Щодо статусу філософії та дисциплін соціогуманітарного спектру / С. П. Харченко, Ю. В. Харченко // Сучасні соціально-гуманітарні дискурси. Матер. V всеукр. наук. конфер. (м. Дніпропетровськ, 21 березня 2015 р.): у 5-ти частинах. – Д.: ТОВ «Інновація», 2015. – Ч.2. – 156 с.
8. «Dino-chickens» reveal how the beak was born Chicken embryos have been altered so that the birds grow dinosaur-like snouts [Електронний ресурс] / Ewen Callaway // Nature International weekly journal of science 12 May 2015. – Режим доступу: <http://www.nature.com/news/dino-chickens-reveal-how-the-beak-was-born-1.17507>.
9. Mammoth genomes provide recipe for creating Arctic elephants [Електронний ресурс] / Ewen Callaway // Nature International weekly journal of science 01 May 2015. – Режим доступу: <http://www.nature.com/news/mammoth-genomes-provide-recipe-for-creating-arctic-elephants-1.17462>.

References

1. Badyor D. Filosofskaya kategoriya [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: http://society.lb.ua/education/2015/01/22/292960_filosofskaya_kategoriya.html.
2. Ilin V. V. Filosofiya: uchebnik. V 2 t. T.2 / V. V. Ilin. – Rostov n/D.: Feniks, 2006. – 342 s.
3. Kniazieva N. Pravo vyboru i vybir bez prava / Nadiia Kniazieva // Dzerkalo tyzhnia. Ukraina. – 2009. – №33. – 4 veresnia.
4. Kostina A. V. Massovaya kultura kak fenomen postindustrialnogo obschestva / A. V. Kostina. – M.: Knizhnyiy dom «LIBROKOM», 2013. – 352 s.

5. Ortega-i-Gasset H. Vosstanie mass: Sb.: Per. s isp. / H. Ortega-i-Gasset. – M.: OOO «Izdatelstvo AST», 2001. – 509, [3] s. – (Philosophy).

6. Popovych M. V. Vidkrytyi lyst do Ministra osvity ta nauky Ukrainy. Pro neobkhidnist zbrezhennia tsinnisno-svitohliadnoi skladovoi osvity. Opublikovano 28.01.2015 [Elektronnyi resurs] / M. V. Popovych, A. Ie. Konverskyi, V. P. Andrushchenko, V. O. Ohnev'iuk, Ie. K. Bystrytskyi, S. V. Proleiev // Osvitnia polityka. Portal hromadskykh ekspertiv. – Rezhym dostupu: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/366-vidkritij-list-do-ministra-osvity-ta-nauki-ukrajini>.

7. Kharchenko S. P. Shchodo statusu filosofii ta dystsyplin sotsiohumanitarnoho spektru / S. P. Kharchenko, Iu. V. Kharchenko // Suchasni sotsialno-humanitarni dyskursy. Mater. V vseukr. nauk. konfer. (m. Dnipropetrovsk, 21 bereznia 2015 r.): u 5-ty chastynakh. – D.: TOV «Innovatsiia», 2015. – Ch.2. – 156 s.

8. «Dino-chickens» reveal how the beak was born Chicken embryos have been altered so that the birds grow dinosaur-like snouts [Elektronnyi resurs] / Ewen Callaway // Nature International weekly journal of science 12 May 2015. – Rezhym dostupu: <http://www.nature.com/news/dino-chickens-reveal-how-the-beak-was-born-1.17507>.

9. Mammoth genomes provide recipe for creating Arctic elephants [Elektronnyi resurs] / Ewen Callaway // Nature International weekly journal of science 01 May 2015. – Rezhym dostupu: <http://www.nature.com/news/mammoth-genomes-provide-recipe-for-creating-arctic-elephants-1.17462>.

Fabryka A. A., PhD in Sociology, assistant professor the department of philosophy and political science, Kirovograd State Pedagogical University (Ukraine, Kirovograd), allafabryka@rambler.ru

Possible consequences of implementing the new approach in the study cycle of humanitarian and socio-economic disciplines in the university

The law «On education», adopted in Ukraine in July 2014, includes substantial changes in the study cycle of humanitarian and socio-economic disciplines in the university. A new approach is radically different not only from the point of view of the organizing principle of the study, but also of attitudes towards issues of fundamental ideological nature, cultural genesis and socialization. Therefore, the goal of article was a study of some aspects of the problem and consider of its possible humanitarian and socio-cultural consequences.

As a result, it was found that the implementation of specified changes is not able to satisfy neither qualification nor the learning needs of the individual. Both needs society integrity and States, these also remain out of its attention. This situation requires a different approach to solve the problem. Also, peculiarities of the national education system should find their reflection in it.

Keywords: culture, higher education, humanities and social sciences, the needs of the individual.

Фабрика А. А., кандидат социологических наук, доцент кафедры философии и политологии, Кировоградский государственный педагогический университет им. В. Винниченко (Украина, Кировоград), allafabryka@rambler.ru

Возможные последствия реализации нового подхода к изучению цикла гуманитарных и социально-экономических дисциплин в вузах

Законом «Об образовании», принятым в Украине в июле 2014 года, предусмотрены существенные изменения в изучении цикла гуманитарных и социально-экономических дисциплин в вузах. Новый подход радикально отличается не только принципом организации изучения, но и отношением к вопросам фундаментального мировоззренческого характера, культурогенеза и социализации. В связи с этим, целью статьи стало исследование некоторых аспектов проблемы и рассмотрение её возможных гуманитарных и социокультурных последствий.

Как результат, было установлено, что реализация предусмотренных изменений не способна удовлетворить ни квалификационные, ни образовательные потребности личности. Вне внимания оставлены потребности общества как целостности и государства. Такая ситуация требует выработки другого подхода для решения проблемы, в котором своё отражение должны найти, в том числе, и особенности национальной системы образования.

Ключевые слова: культура, высшее образование, гуманитарные и социальные дисциплины, потребности личности.

* * *

УДК 316.7+372.8+004.9

Яценко Л. Є., старший викладач кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Одеський національний політехнічний університет (Україна, Одеса), lasenka58@mail.ru

Від текстового формату до інфографічного: філософсько-педагогічні роздуми

Розглядаються проблеми вищої школи в контексті феномену заміщення у сучасній молоді вербальної парадигми мислення на візуальну орієнтовану. Аналізуються досвід застосування у навчальному процесі інфографічних форм представлення матеріалу. Обґрунтовується необхідність аналітичної інфографіки як оптимального формату навчально-пізнавальної діяльності сучасних студентів.

Ключові слова: соціокультурні повороти, візуалізація мислення, кліпове мислення, сучасна молодь, вища школа, текстовий формат, інфографічний формат, аналітична інфографіка.

Нині ні для кого не є секретом, що сучасна студентська молодь стає все більш пасивною та незацікавленою у сприйнятті знань, що обумовлено цілою низкою причин соціально-економічного, культурологічного та психологічного характеру. Одна з визначних вченими та педагогами вагомих причин є зміна когнітивного стилю сучасної молоді, яка пов'язана з витісненням вербального поняттєвого мислення візуально-кліповим. Усвідомлення цього спонукає педагогів йти в ногу з сучасними соціокультурними трансформаціями, але спричиняє певні перекося у педагогічній практиці вищої школи: з одного боку, спостерігається надмірне захоплення певної частини «просунутих» викладачів ефективними візуальними, зокрема, комп'ютерними засобами візуалізації, з іншого – безмежні можливості візуальних засобів консервативною частиною педагогів не використовуються взагалі або в недостатній мірі.

Проблема полягає в необхідності шукати в нових реаліях збалансований підхід до синергічного поєднання основної мети вищої освіти – навчити вчитися та аналізувати – з дієвими та затребуваними сучасною студентською молоддю способами цього досягти. Такий пошук може стати успішним за умови глибокого розуміння суті когнітивних змін, які відбуваються у сучасному світі. В цьому контексті корисно орієнтуватися на старий мудрий вислів: «Якщо прагнеш щось зрозуміти, постарайся довідатися, як воно виникло».

Мета статті: на основі аналізу сутності сучасних когнітивних змін виявити оптимальний формат представлення сучасній студентській аудиторії навчального матеріалу, який би гармонійно поєднував високу якість підготовленої тематичної аналітичної інформації з ефективними візуальними засобами.

Час, в якому ми живемо, характеризується надзвичайно важливим феноменом – заміною традиційної парадигми мислення, орієнтованої на лінійний текст, на нову парадигму, орієнтовану на візуальний образ. На відміну від попередніх часів значна частина наших знань та уявлень про навколишню дійсність основана не на реальному досвіді, а на образах та зображеннях, розтиражованих телебаченням, друкованими виданнями, Інтернет тощо та якими переважане сучасне інформаційне оточення. Нині зображення – це дієвий спосіб запропонувати інформаційне повідомлення, деякий новий тип мови [14].

У зв'язку з суттєвою зміною темпу життя, ритму часу, швидкості та форми передачі інформації сучасна